

NK m. 48
27. II 68

ESIETENDUSI

VABARIIGI

TEATRITES

Korrage kahes vabariigi muusikateatris — «Vanemuises» ning «Estonias» — esietendus Boris Körveri muusikaline komöödia «Mees pisuhännaga».

Kui eesti operetid on seni saanud hurjutada peamiselt dramaturgilise nõrkuse pärast, siis seekord langeb see võimalus ära: Ardi Liivese libreto aluseks oli Eduard Vilde näidend «Pisuhänd» (Paul-Eerik Rummo laulutekstid). Küsimus, kas Vildete võib operetti teha, on uue lavateose juures välistatud: Fr. Loewe «Minu veetlev leedi» asetasi sellisesse kõrgusse, et žanri edasiste viljelejate pöördumine klassikute poole oli juba loomulik (näiteks Porteri «Suudle mind, Kate!» Shakespeare'i alusel).

Kogu probleem seisab nüüd selles, kas «Mehest pisuhännaga» saab too, mida Vilde-uuri ja Elem Treier on kujundlikult nimetanud «raketi teiseks astmeks». Seda oli «Minu veetlev leedi» Shaw' «Pygmalioni» puhul. Aga meil? ... Kriitikud ning publik annavad vastuse.

Proovid kahes teatris käisid paralleelselt ning niivõrd hasartselt, et estoonlastel polnud mahti vanemuislaste, vanemuislastele estoonlaste tööd vaadata. Seda enam, et juba varem olid teada mõlema teatrikollektiivi tugevad ning nõrgad küljed selle tüki lavaletoomisel... Estoonlasena julgesin rääkida siiski ainult «oma kellatornist».

Mäletan detsembris peetud kunstnõukogu istungit, mille lõpul teatri peanäitejuht, Eesti NSV teeneline kunstitegelane Udo Väljaots oma lavastuskonceptsiooni tutvustas. Koosolek oli pikk ja plingerohke, võib-olla eriti seetõttu, et kokku tuldi pärast «Truhaduuri» peaproovi, ning selle arutamisel juba üksikuid ettearutusi... Kuidas aga kõik lõbusaks muutus, kui Udo Väljaots Uno Kärbise tehtud dekoratsioonide ja kostüümikavandid pörandale ladus!

«Tükis ütles Sander Piibelehele: «Torkame pisuhännaga kah sisse! Las teeb meil ka ühe tembu ära!» Kerge ja lõbus on iga ülesanne ainult niikaua, kuni see alles mõteteks eksisteerib...»

jatel nende kahe elemendi ühendamisest paratamatult tekkisid. Ning... seista lõpuni kunstnõukogus heakskiidetud kontseptsiooni eest.

Sõnasõnalises tõlkes tähendab operett väikest operit, s.t. teost, kus kõik on muusikale allutatud. Terve kaleidoskoop tegelasi, duette, ansambleid, kupleesid, koore jne. seotakse üheks tervikuks nimelt muusika abil. Muusika nõuab aga erilist

joonista mulle loom, keda maailmas üldse ei ole. Laps võtab pliatsi ning joonistab mingi eluka: elevandi londiga, kuke peaga, ninasarviku kihvaga, kalasabaga, jaanalinnu sihvakate jalgadega. Joonistus tuleb tööpoolest «fantastiline», aga pangetähele: midagi tõeliselt kujuteldamatut selles ei ole. Fantasia lähtub ikka inimese tunnetuse, tema elukogemuste

leidnud vanaonu näpitsprillid. Lavastuse kaubasaks sai näpitsprillid ette ja kohe nõksatas ta pea kuklasse, käitumine muutus korrapealt soliidseks ning väarikaks! Ütle veel, et asjad ei tee inimest!

Väljaots ise kahetses taga oma «Maurice Chevalier' kübarat». Oli selle kunagi Riia täiturult ostnud ja siis Pansoga koos Kaukaasiasse sõitnud. Mägedes kandnud nad kübarat kordamööda. Kord vedanud Väljaots Pansoga kihla: kas Panso julgeb mägilöö ääres tiritamme teha? Panso julgeski, aga

varju jäävad või etendust saalist või orkestriruumist jälgivad.

Olgu lõpuks nimetatud ka need suure töö tegijad, keda eespool pole mainitud: dirigent, Eesti NSV teeneline kunstitegelane Vallo Järvi, koormeisterid, Eesti NSV teeneline kunstitegelane Uno Järvela ja Venno Laul, kontsertmeister Ülla Otto.

Kas „RAKETI TEINE ASTE“? („MEES PISUHÄNNAGA“)

lavalist kujundit — ka liikumises, sest operi tugevasti stiliseeritud žest ei vasta kaugeltki draama žestile. «Pisuhännaga» puhul, milles iga koorilীগegi on individualiseeritud (juba esimeses vaatuses on laval jõukad ja

sfäärst; mida fantaasiaküllasem inimene, seda tähelepanelikum ning vastuvõtlikum on ta igapäevases elus.

Lavastus valmib (andestage võrdluse pärast!) nagu lesknaise tekk: lipp lipi, lapp lapi pea-

● «Mees pisuhännaga» «Estonias». Mathilde — Silvia Urb, Sander — Ervin Kärvet.

● «Mees pisuhännaga» «Vanemuises». Sander — ENSV teeneline kunstnik Einari Koppel, Vestmann — Evald Tordik. Mathilde — Eesti NSV teeneline kunstnik Lehte Mark. (Foto tehtud proovilt.)

vaesed linnakodanikud, ohvitserid, Vestmangi üürilised, Peterburi külalised, õpetajannad, palveõed, lapsed, kooliõpilased, lustitudrukud jne.), pidi Udo Väljaots leidma täpse, kogu rühmale vastava liikumiskujundi.

Räägitakse: lavastaja fanta-

le... Detail saab aluseks detailile, misanstseen — misanstseenile. Aga kui lesknaine poleks tekki vaimusilmas tervikuna näinud, oleks see korrapäraseks lapikuhjatiseks jäänudki. Nii on ka lavastusega.

Väljaots kuulutas: otsige kõik

ühke kübar, mille ta hasardis pähe oli unustanud, oli ka läinud.

Olgu see vahepalaks, aga tösi on, et iga tähelepanek, iga kogemus, ükskõik, kas halenaljakas või kurb, on see, mis kunstnikule «jääb». Ükskord antakse see tagasi; ja komöödia, just komöödia nõuab kujundite tulevarki.

Aga «Mees pisuhännaga» on veel nõudlikum tiikk kui mõni teine komöödia. Vilde teos, tema karakterid ja situatsioonid nõuavad erilist suhtumist; komöödia on surnud, kui me temas midagi kaasaja jääks ei näe. Kuidas elavad kaasaegeid pisuhännad, Vestmannid, Piibelehed, Sanderid ja Laurad?

Osalised on järgmised: Vestmann — Uno Kreen ja Teo Maiste, Matilde — Eesti NSV teeneline kunstnik Liidia Panova ja Silvia Urb, Laura — Maarja Haamer ja Helgi Sallo, Sander — Ervin Kärvet, Piibeleht — Tiit Tralla.

Nõu ja jõuga oli uue lavastuse valmimise juures abiks Eesti teenekaim «Pisuhännaga» lavastaja, NSV Liidu rahvakunstnik Ants Lauter.

LEHTI METSAALT

klassikute poolle oti juba loomulik (näiteks Porteri «Suudle mind, Kate!» Shakespeare'i alusel).

Kogu probleem seisab nüüd selles, kas «Mehest pisuhännaga» saab too, mida Vilde-uuri ja Elem Treier on kujundlikult nimetanud «raketi teiseks astmeks». Seda oli «Minu veetlev leedi» Shaw' «Pygmalioni» puhul. Aga meil? ... Kriitikud ning publik annavad vastuse.

Proovid kahes teatris käisid paralleelselt ning niivõrd hartselt, et estoonlastel polnud mahti vanemuistlaste, vanemuistlastel estoonlaste tööd vaadata. Seda enam, et juba varem olid teada mõlema teatrikollektiivi tugevad ning nõrgad küljed selle tüki lavaletoomisel... Estoonlasena julgaksin rääkida siiski ainult «oma kellatornist».

Mäletan detsembris peetud kunstnõukogu istungit, mille lõpul teatri peaanäitejuht, Eesti NSV teeneline kunstitegelane Udo Väljaots oma lavastuskonseptsiiooni tutvustas. Koosolek oli pikk ja plingerohke, võib-olla eriti see tõttu, et kokku tuldi pärast «Trubaduuri» peaproovi, ning selle arutamisel juba üksikuid et saastatud... Kuidas aga kõik lõbusaks muutus, kui Udo Väljaots Uno Kärhise tehtud dekoratsiooni- ja kostüümikavandid pörandale ladus!

«Tükis ütleb Sander Piibelehele: «Torkame pisuhännana kah sissel! Las teeb meil ka ühe tembu ära!»

Kerge ja lõbus on iga ülesanne ainult niikaua, kuni see alles mõtetes eksisteerib. Tegelikus töös tuli ületada mitmeid raskusi.

Tuli koolitada «draamanäitlejalad» nendest, kes polnud kordagi lavalt draamateksti öelnud ega mingeid kõnetehnikatunde saanud.

Tuli lavakõne ja vokaal orgaaniliseks tervikuks muuta, likvideerida vastukäivused, mis ooperilaul-

vaesed linnakodanikud, ohvitserid, Vestmanni üürilised, Peterburi külalised, õpetajannad, palveõed, lapsed, kooliõpilased, lustitüdrukud jne.), pidi Udo Väljaots leidma täpse, kogu rihmale vastava liikumiskujundi.

Räägitakse: lavastaja fantaasia... Kust võetakse see fantaasia, mis viib lõpuks välja lavastuse huvitava, kireva ja tervikliku lahenduseni? Ei kustkilt mujalt kui elukogemustest kogutud tähelepanekutest.

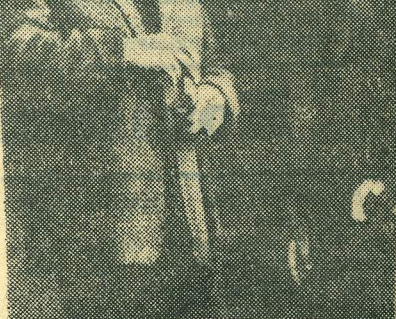
On üks tuntud lastemäng:

● «Mees pisuhännaga» «Estonias». Mathilde — Silvia Urb, Sander — Ervin Kärvet.

● «Mees pisuhännaga» «Vanemuises». Sander — ENSV teeneline kunstnik Einari Koppel, Vestmann — Evald Tordik. Mathilde — Eesti NSV teeneline kunstnik Lehte Mark. (Foto tehtud proovilt).

le... Detail saab aluseks detailile, misanstseen — misanstseenile. Aga kui lesknaine poleks tekki vaimusilmas tervikuna näinud, oleks see korrapäratuks lapikuhjatiseks jäänudki. Nii on ka lavastusega.

Väljaots kuulutas: otsige kõik üles, mis teil põningutel ja panipalkades vanaisast-vanaemast säilinud on! Vanad kübarad, leierid, kindad, ridiküllid, vaasid, pildid, küünialjalad, lipsud, kõvakraed, postamendid... Koiki neid asju läks kunstnikul vaja — kõigepealt eeskujuna. Aga ka otseselt. Tuli näiteks balletiartist, oli sahtlilt

uhke kübar, mille ta hasardis pähe oli unustanud, oli ka läinud.

Olgu see vahepalaks, aga tösi on, et iga tähelepanek, iga kogemus, ükskõik, kas halenaljakas või kurb, on see, mis kunstnikule «jääb». Ükskord antakse see tagasi; ja komöödia, just komöödia nõuab kujundite tulevarki.

Aga «Mees pisuhännaga» on veel nõudlikum tükk kui mõni teine komöödia. Vilde teos, tema karakterid ja situatsioonid nõuavad erilist suhtumist; komöödia on surnud, kui me temas midagi kaasaja jaoks ei näe. Kuidas elavad kaasagepsid pisuhännad, Vestmannid, Piibelehed, Sanderid ja Laurad?

Klassika nõuab tänapäeval mitte niivõrd pieteeditunnet kui julgust ning kaasajataju. Ja sellest siis «Estonia» detailiküllane, vallatu, operetlikult tinglik lavastus. Selle nimel töötasid kõik need, kellele aplodeeritakse, ja need, kes kulisside